

ВАЊА ГЛИШИН

Факултет за европске правно-
политичке студије
Нови Сад

УДК 94(497):355.4(497.11)

Прегледни рад
Примљен: 29.01.2018
Одобен: 17.02.2018
Страна: 93-104

ПРОЦЕСИ БАЛКАНИЗАЦИЈЕ И АГРЕСИЈА НА СР ЈУГОСЛАВИЈУ – ГЕОПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ

Сажетак: Балкан представљен као својеврсни геополитички „крст“ током дуге историје одређен је као место судара различитих цивилизација, зона кретања у свим правцима, ратно поприште и место победа и страдања. Геополитички веома занимљива територија, са свим атрибутима једног стратешки важног подручја. Историјска судбина народа који живи на овом простору креирана је интересима светских центара моћи у складу са епохом, те је наш циљ да у овом раду истакнемо страдалништво двадесетог века и крваве исходе након, великим делом спроведених процеса „балканизације“ на простору бивше СФР Југославије. Ратне деведесете пример су јасно контролисаних сукоба, сецесионизма, стварања синтетичких нација, нових држава, митова и „хуманитарних“ интервенција. Дефинисањем основних појмова, анализом Балкана са геополитичког аспекта, представљањем коришћених метода у процесу „балканизације“ и лоцирањем жељених циљева покушаћемо да креирамо слику интереса, како регионалног, тако и ванрегионалног фактора.

Кључне речи: Геополитика, Балкан, балканизација, Југославија, Србија, агресија

Увод

Геополитика, као релативно млада наука, својим неописивим значајем доприноси разумевању, дефинисању и пројекцији међународних односа и глобалне политике. У том контексту, дешавања на простору Балкана имају како регионални, тако и међународни карактер, будући да се интереси великих сила укрштају на овом простору.

Дефинисање појма геополитике није једноставно, једнострано и једнозначно. У литератури се сусрећемо са много различитих дефиниција, које често у дневно-политичком дискурсу бивају извитоперене и прилагођене тренутку. Први пут појам геополитика употребио је Рудолф Кјелен дефинишући га као „науку о држави као географском организму или појави у простору, дакле о држави као земљи, територији, подручју, или најизразитије као земљишту“ (З. Килибарда, 2008:10). Основно схватање геополитике Кјелен лоцира у „зависности политичких догађаја од земљишта“ (С. Б. Шушић, 2004:10). За Амери-

канца Николаса Спајкмена геополитика је „најважније оруђе у вођењу спољне политике“ (Љ. Деспотовић, 2012:20). Карл Хаусхофер је дефинисао геополитику као „науку о повезаности политичког збивања са земљом на којој се то збивање одиграва“ (З. Килибарда, 2008:10). У Малој енциклопедији издавачке куће „Просвета“ геополитика је дефинисана као „наука о утицају природе једне земље (географског положаја, климе, тла, воде идр.) на њене економско-друштвене, политичке и културне надградње, на историјски развој једне нације и на њен међународни положај“ (З. Килибарда, 2008:10). Иако често посматрана и доживљавана једноставно само као наука о владању, у савременом приступу геополитика се одређује и као „уџбеник власти, у коме се даје сажетак онога што треба имати у виду приликом доношења глобалних (судбоносних) одлука, као што су склапање савеза, започињање ратова, спровођење реформи, структурално престојавање друштва, увођење свеобухватних економских и политичких санкција итд.“ (Љ. Деспотовић, М. Дробац, 2008:13). Такође, наизглед сажета, али ипак свеобухватна јесте дефиниција геополитике као „научне дисциплине која проучава улогу и значај физичко-географских и друштвено-географских чинилаца у политичким појавама и процесима“ (З. Килибарда, 2008:11).

Поред дефиниције појма геополитике, неопходно је дефинисати и значење појма геополитички положај, како бисмо у даљем току рада разумели мотиве регионалног и ванрегионалног фактора у погледу територијалних претензија. Наиме, геополитички положај је „скуп одређених географских и стратегијских чинилаца који опредељују положај неке државе, региона и сл., а односе се на: положај државне територије, величину, основна географско-хидрографска својства, климатске карактеристике, дужину и облик државне границе, степен комуникативности, положај у односу на суседе, војне блокове, њихове војно-политичке и стратегијске интересе и циљеве“ (С. Б. Шушић, 2004:26-27). За професора Момира Стојковића геополитички положај „означава онај положај земље (региона), који је производ политичких и територијалних претензија других држава, најчешће великих сила или суседних земаља према тој земљи (региону), мотивисаних значењем њене територије у стратегијском погледу, односом снага и моћи у датом региону, интересом за њеним стављањем под непосредан или посредан утицај, односно контролу“ (М. Стојковић, цит. пре.: С. Б. Шушић, 2004:25).

Геополитички положај, као и стратешки важна позиционираност, државама одређују место у регионалним и међународним односима, те се на основу тога креира политика светских моћника. Стратешки важним земљама у регионима широм света, центри моћи попут САД, приписују улогу којом ће лоциране државе балансирати или обуздавати (привредно, економски, политички, војно) земље означене као евентуална претња за остварење светске хегемоније или ће зарад истог циља дестабилизovati одређени регион.

Кратким уводом и дефинисањем појма геополитике имали смо за циљ да поставимо јасне оквире кретања ове вишедисциплинарне науке, њено значење и важност, те да направимо разграничење између научног дефинисања и дневно-политичке употребе појма. Поред дефинисања основних појмова из области

геополитике, у наставку ћемо настојати да геополитичком анализом прикажемо важност Балкана и да на тај начин лоцирамо интересе страног фактора који се преплићу на овом простору. Такође, фокусираћемо се на сам појам *балканизације*, покушаћемо да историјским, теоријским, аналитичко-чињеничним приступом објаснимо процес балканизације, разлоге и циљеве, пре свега међународног фактора, а потом и потпомогнутог регионалног фактора и наравно методе којима се остварио злоћудни план. Геополитика „као кључ за разумевање међународних односа“ и као једна мултидимензионална дисциплина помоћи ће у даљем приказивању и објашњавању главних елемената рада.

Геополитичка обележја Балкана

Балканско полуострво попут једне велике раскрснице путева означено је као веома важно геополитичко подручје. Важност положаја Балкана огледа се у „три нивоа значаја и утицаја: локални, регионални и глобални, будући да се значајним делом овај простор налази у зони рубног приморског појаса (*Rimland*), а широм основном наслања се на евроазијско континентално језгро, познато још као и срце света (*Heartland*)“ (С. Б. Шушић, 2004:27). Управо се значај одређује у простирању на простору тзв. *Rimland-a*, будући да је тај простор по мишљењу америчког геополитиколога Николаса Спајкмена означен као тампон зона између сила копна и сила мора, те као веома важан простор за даљом доминацијом Евроазије. У прилог томе треба истаћи да је кроз призму класичне геополитике простор Балкана представљен као „југоисточни део западног, европског дела *Rimland-a* који представља својеврсну везу, мост и/или препреку према његовом централном, блискоисточном делу – ободу евроазијског континента што одељује његово језгро *Heartland* од приступа светским морима“ (А. Гајић, 2015:235).

Иако је улога тампон зоне или „моста“ веома важна није једина, будући да треба истаћи и друге природне капацитете и коридоре којим се повезују источна и западна обала Балканског полуострва. Наиме, реч је о „*intermarium*-ској карици између Јадранског и Црноморског басена“ (А. Гајић, 2015а:3) као и о томе да „расте важност његових попречних речних долина као потенцијалних природно предиспонираних саобраћајних коридора“ (исто, 3). Такође значајан је и као „зона са које се може вршити контрола и геополитичка уклинавања ка Средњем и Блиском истоку“ (Љ. Деспотовић, 2012:143).

Територијална *контактност* Балкана са Блиским и Средњим истоком и улога историјске трансверзале којом су ходиле различите цивилизације кодирале су балкански и српски териториј као простор преко ког се простира „главна оса трансгресионо-регресионих процеса цивилизацијских судара“ (Љ. Деспотовић, 2011:58). Изнета чињеница само потврђује оно чему нас и историја учи, да је Балкан кроз историју био место „сукоба цивилизација“ (С. Хантингтон) или како је З. Бжежински дефинисао као простор „мултиетничког коктела“. Преододређену трагедију овог простора истакао је и Љубиша Митровић рекавши да „Балканом, кроз историју и у савремености, тутње вулканске про-

тивречности тежећи да га растргну и поделе споља и изнутра“ (Љ. Митровић, 2006:21).

Друго геополитичко обележје је *чворност* која је кодирана у „положају балканског „геополитичког крста“ у осетљивој пресеченој зони која је формирана вековима уназад, у пољу агресивног геополитичког наступања ванбалканских политичких фактора као зони њихове насилне инфилтрације“ (Љ. Деспотовић, 2012:127). Историјска кретања и освајања уткала су два правца на овом простору који формирају пресечену зону наведеног геополитичког крста. „Први је правац ширења германског блока, северозапад-југоисток, а други правац ширења исламско-турског фактора југоисток-северозапад, односно североисток-југозапад (Русија, Мађарска) и југозапад-североисток (Венеција, Ватикан, Италија, Енглеска, Француска и САД)“ (исто, 127).

Важност геополитичког и стратегијског положаја Балкана истакнута је током Хладног рата и биполарне поделе Европе. Водеће државе два супротстављена блока одредиле су стратегијски важне правце и то преко простора Балкана „четири од укупно пет основних стратегијских правца на јужноевропском војишту (ломбардијско-панонски, јадранско-панонски, албанско-бугарски, егејско-босфорски и северноафричко-блискоисточни). (...) Преко простора СФРЈ простирала су се три стратегијска правца: ломбардијско-панонски, јадранско-панонски, албанско-бугарски“ (С. Б. Шушић, 2004:36). На тај начин „територија, акваторија и ваздушни простор Балкана обухватили су широки пролаз“ (исто, 36) за циркулисање великих сила и њихових интереса. Такође, немали значај са војностратегијског аспекта има и веза балканског простора за источним Средоземљем, будући да на тај начин постаје поморска веза са Азијом и Африком, а уз осврт на „економски, стратегијски и политички значај Средоземљу суседног Арапско-персијског залива, та два подручја представљају јединствену целину за вођење политике управљања кризама“ (исто, 56).

Поред контакта копна са морима и океанима, од велике су важности и природна богатства на самом копну, те треба истаћи и разгранате речне токове који пресецају Србију, шире Балкан као и путеви који имају велики геостратешки значај. Европски коридори 4, 8 и 10 пресецају Балкан и хоризонтално и вертикално и тако спајају Запад са Истоком, Север са Југом и *vice versa*. Јадранско-црноморски коридор (Коридор 4) и Дунав од великог су значаја за везу између средње Европе и Средњег истока, и чини главну везу између Трста и Констанце. Албанско-бугарски коридор (Коридор 8) спаја Албанију-Македонију-Бугарску или градове Драч и Варну. Територија Србије, тачније Косово и Метохија иако у првобитном плану нису узете у обзир, „постали су плен САД зато што је у новој констелацији односа на Балкану његов геополитички, геоекономски и геоенергетски значај постао пресудан“ (Љ. Деспотовић, 2012:135-136). Коридор 10 који је у изградњи има за циљ да споји Будимпешту-Солун и Загреб-Истамбул, те ће на тај начин Београд бити лоциран као „главна раскрсница југоисточне Европе“ (А. Труд, 2007:11). А укрштањем три наведена коридора „Косово и Метохија постају тачка важних економских и стратешких лакомости“ (исто, 14).

Балканизација – појам, процес, метод, циљеви

Термин *балканизација* скован је крајем Првог светског рата, с циљем да опише политичку и етничку фрагментацију постотоманског простора на Балкану. Појам од прве употребе праћен је негативним контекстом, а тиме је и „подручје Балкана добило негативан призвук“ (М. Тодорова, 2006:244). Појам балканизације може бити схваћен кроз три своја вида - „уситњеност територија, њихова етничка супротстављеност, и утицај ванбалканског фактора“ (Љ. Деспотовић, 2012:124). Поред тога што означава фрагментацију, односно уситњавање територија, појам балканизација „постао је синоним за повратак племенском, заосталом, примитивном и варварском“ (М. Тодорова, 2006:47).

Западни писци, мислиоци и теоретичари о балканизацији су говорили на различите начине, али су својим литералним приступом описивању појма сви суштински говорили о истом – погубности наведеног процеса. Тако је Маурер објаснио појам на следећи начин: „у региону где су расе безнадежно измешане, ствара се мноштво малих држава са више или мање заосталим популацијама, држава економски и финансијски слабих, склоних интригама, уплашених, завидних према суседима; те државе су сталан предмет махинација великих сила, али и насилништва сопственог становништва“ (Р. S. Mowter, цит. пре.: М. Тодорова, 2006:100). Даље је овом дефинисању допринео и Дибоа који „појам Балканизације користи да оснажи осећање понижења и обешчашћености несрећних људи“ (М. Тодорова, 2006:100). Зоран Видојевић истиче да се балканизација „показује као производ оног скривеног, у демократску реторику умотаног духа Запада, духа силе и насиља“ (З. Видојевић, 2000:105).

Балканизација као процес одувек је праћена негативним контекстом, тако да процес и данас има обележја „територијално политичких размирица и сукоба, етничке расцепканости и измешаности простора, верске и националне искључивости, културно-језичких сличности, идентитетских оспоравања и сл.“ (Љ. Деспотовић, 2012:119).

Деструктивна традиција се, како констатује Зоран Видојевић, вратила на Балкан „нешто услед историјског наслеђа, али првенствено услед садашњег економског и политичког стања, највећим делом колонијалног и вазалног у односу на Запад и обликовање тог стања споља“ (З. Видојевић, 2000:127).

Истинитост ових дефиниција потврђена је почетком деведесетих година на простору бивше СФР Југославије, која је била својеврсна лабораторија за прекрајање граница, стварање нових идентитета и ширење утицаја.

Двадесети век нам сведочи о евидентној промени геополитичке улоге Југославије на међународном плану. Након завршетка Другог светског рата, стварањем НАТО пакта с једне стране и Варшавског пакта с друге стране, отпочиње блоковска подела и период вођења Хладног рата. Стратешким играма, такмичењем на земљи, води, у ваздуху и у свемиру, трком у наоружању, спортским супарништвом, вођен је скоро пет деценија дуг рат у ком је Југославија заузела улогу неутралне, несврстане земље. Такав положај једне велике,

стратешки добро позициониране земље за Америку је био од великог значаја. Економским понудама Америка је имала за циљ да приволи Југославију и да на тај начин створи тампон зону и спречи евентуални продор Совјетског савеза ка Западу и топлим морима. С друге стране, та важна геополитичка прекретница представљала је добру стартну позицију за продор на исток ка територијама богатим рудама. О економској дарежљивости Америке четрдесетих година, речима сведочи Сузан Вудворд у свом делу „Балканска трагедија“ где истиче да је: „Југославија је имала посебне односе са САД укључујући и гаранције за посебан приступ кредитима на Западу ради одржавања равнотеже спољнотрговинског дефицита у замену за југословенску неутралност и војне капацитете за одвраћање снага Варшавског пакта од Западне Европе.“ (С. Вудворд, 1997:108)

Рушење Берлинског зида слободно се може рећи да је почетак свих почетака на светској сцени. Тријумфом Запада и успостављањем униполарног система, међублоковска улога Југославије губи на значају, те Балкан поново постаје „простор геополитичке прекомпозиције и надметања блискоисточних сила, Средње Европе као стратешког дела Запада и источног утицаја који је у том тренутку био у константном повлачењу“ (А. Гајић, 2015:239-240). Од 1989. године „Југославија је постала непотребна за виталну безбедност САД. Она је зато у Стејт департменту САД и међународним организацијама померена из специјалне категорије у категорију у којој је остала сама или је делила положај са Јужном Европом одосно била враћена на њен положај од пре 1949. године, геополитички одређен као Источна или Југоисточна Европа.“ (С. Вудворд, 1997:108) Важно је истаћи да Југославија иако је изгубила значај у међублоковском превирању простор Балкана не губи значај у погледу атлантистичког ширења ка истоку и тзв. „срцу копна“ – ка Русији и Централној Азији, преко црноморског басена и Каспија, кога треба „покрити“ и на њему „цементирати“ кључна стратешка савезништва за каспијско – централноазијско подручје“ (А. Гајић, 2015:240).

Једина светска суперсила у том тренутку, САД таргетирала је Балкан као веома важно подручје, те је настојала да „у насталом геополитичком вакууму након свршетка Хладног рата постигне више циљева. Први, да искористи економско и војно посустајање и геополитичку дефанзиву Русије за запоседање кључних стратешких простора Балкана и дугорочније спречавање Руске Федерације да се врати у другу за њу по значају виталну геополитичку зону. Други циљ је успоравање геоекономског и геополитичког повратка СР Немачке (као носиоца економске моћи у ЕУ) на просторе Украјине, Подунавља и Балкана. Трећи, подстицање ривалства парцијалних геополитичких интереса појединих чланица Европске уније (В. Британије, Француска, Италија, Шпанија, Немачка и сл.) ради њихове лакше контроле и обуздавања, да ЕУ не би у догледно време израсла у опасног економског и геополитичког ривала Америке. И четврти циљ, убрзани пријем земаља с простора југоисточне Европе и западног Балкана у евро-атланске интеграције (те земље се без опаљеног метка и потрошеног долара преводе у евро-атланску зону у којој САД имају пресудан утицај и моћ), чиме се остварује значајна геополитичка и економска пред-

ност у односу на два главна ривала, Руску Федерацију и СР Немачку“. (Љ. Деспотовић, 2011:52-53)

Тако су до 1989. године „нестали и последњи елементи међународне сигурности и стабилности који су у југословенској влади читавих четрдесет година служили као основи у одређивању политике“ (С. Вудворд, 1997:372). Губљењем те сигурности и важности у међународним играма, југословенски простор улази у деценију страдања са фокусом на српски живаљ и територију. Бивша СФРЈ у постхладноратовском периоду толико губи на важности да је нестала потреба за њеном целовитошћу. У том моменту „Срби и српске земље идентификоване су као сметња, како за претензије ванбалканских сила и центара моћи, тако и за сепаратистичке и великодржавне амбиције својих непосредних суседа...“ (А. Гајић, 2015:234-235). Страдалничка деценија Југославије отпочела је због коренитих промена снага на светској сцени и постала је „жртва изгубљене равнотеже страха“ (З. Видојевић, 2000:106; *подвукао В.Г.*).

Америчке акције крајем двадесетог века имале су за циљ не само тренутно деловање на овом простору, већ и контролу у будућности како би себи обезбедили контролу прекретнице између истока и запада, односно севера и југа, контролу тзв. *верига света*. САД су спровођеном политиком на простору бивше Југославије тежили да „осујете преостале или новопридошле утицаје Русије и Немачке, као и да „обуздају“ и ограниче амбиције својих савезника, и да притом за себе задрже улогу коначног арбитра који може у складу са потребама да стабилизује или дестабилизује прилике у региону, не испуштајући из руку контролу над два стратешки важна комуникациона правца – транзит Дунавом који спаја Средњу Европу са Блиским Истоком и црноморске мореузе који представљају „кључаоницу“ Средоземља за евроазијски континентализам“. (А. Гајић, 2015:240) Веома је занимљива чињеница да се америчка стратегија данас приклонила „Макиндреровој тези да превласт у Евроазији може да има само онај ко влада централним делом евроазијског простора. За достизање тог циља, балканска територија служи као чврста тачка ослонаца“ (Љ. Деспотовић, 2017:75), те тај ослонац користе и за горе поменуто контролу савезника.

„Неговани хаос на Балкану“ (З. Видојевић, 2000:128) и генерисани ратови на простору бивше Југославије јесу само неки од метода „балканизације“, односно дестабилизације овог простора и девастације држава, пре свега српских земаља. Територија српских земаља, уситњавањем и изолацијом искоришћена је за територијално ширење суседа, пре свега Хрватске и Албаније, док је српско становништво на простору Хрватске оштром хрватском политиком и потпуном маргинализацијом изгубило готово сва права. Нехумана репресија спровођена над српским становништвом уз подршку САД, СР Немачке, Ватикана, Турске, имала је за циљ слабљење српског фактора и овладавање простором Балкана, као и „преузимање геополитички кључних зона у којима су изворно партиципирали Срби и спречавање да они уђу у састав јединствене српске државе, која би у својим историјским и национално адекватним границама била најзначајнији фактор на Балкану“ (А. Гајић, 2015:241).

Стављање српске земље у геополитички вакуум реализовано је и грађењем НАТО база на њеном простору и око ње, као и помагањем суседних земаља да војно ојачају и употребе те капацитете према Србији и Србима. На тај начин, стварана је „још чвршћа омча око Србије, чинећи њен геополитички и међународни положај све тежим и безизлазнијим“ (Љ. Деспотовић, 2015:64). Својом двоструком игром, Америка је с једне стране генерисала сукобе и усмеравала их на све начине у правцу остваривања својих интереса (на КиМ, у Хрватској и у БиХ), те је с друге стране након завршеног посла стављала себе у улогу арбитра и борца за мир. Из те америчке игре, на наведеним просторима створене су синтетичке нације са својим идејама о стварању националне државе. „Разбијање СФРЈ био је почетак последње фазе у конституисању синтетичких нација на овом простору.“ (Љ. Деспотовић, 2014:175)

Неминовно је да је међународни фактор потпомогао „сецесионистичке снаге у разбијању СФР Југославије и да је многоме допринео „балканизацији“. (...) до дезинтеграције СФРЈ дошло је удруженим, највероватније усклађеним деловањем и унутрашњих и спољних чинилаца“ (С. Б. Шушић, 2004:121). У прилог томе иду и тврдње професора Љубише Митровића да су "Конфликти на Балкану (...) произведени унакрсним деловањем бројних фактора: геополитике, геосторије и актуелних етно-политичких оријентација бројних актера (посебно политичких елита), уз геостратешку манипулацију и инструментализацију кризе од стране великих сила. Из овог детерминистичког чвора, тј. склопа и дејства унутрашњих и спољних фактора – прорадило је и на крају XX века балканско „буре барута““ (Љ. Митровић, 2012:49). Исто тако, „Формирање нових синтетичких националних идентитета комбинација је аутономних тежњи национално још увек недовољно издиференцираних етничитета са ових простора и политичких пројеката великих геополитичких фактора који су у своје експанзионистичке планове укључивали и стварање нових националних држава играјући на карту регионалних разлика, конфесионалне нетрпељивости и онога што је С. Фројд у психолошком смислу означавао као „нарцизам малих разлика“. (Љ. Деспотовић, 2014:178)

Моћне светске институције, као што је Ватикан својим утицајем имале су пресудан значај у политичкој прекомпозицији југословенског простора. „Почетком деведесетих нашли смо се пред завршним чином реализације Ватиканске геополитичке игре. У основи тог плана лежала је идеја разбијања Југославије и издвајање из ње римокатоличких делова, уз стварање нових државица, и признања унутрашњих брозових граница као међународних, а као основа за то послужио је концепт-модел синтетичких нација.“ (Љ. Деспотовић, 2014:190)

Уједињени светски центри моћи одредили су „Српски и црногорски народ као силу која угрожава националну безбедност САД.“ (С. Б. Шушић, 2004:129-130) То је био само један у низу медијски добро пласираних изговора за агресију на СР Југославију 1999. године. Митовима о Великој Србији, малим Русима на Балкану, варварима и агресорима, о „руској предстражи на Балкану и коњовоцима руских козака до топлих мора“ (Љ. Деспотовић, 2017:154), оправдани су сваки напади и нанета зла српском народу. Геополитички хаос који се надвио над српским територијама достигао је степен

кључања и својим деловањем потпомогао је фрагментацији српских земаља. Страни фактор помогао је суседним земљама да се шире на рачун српских територија и поред тога да Матицу Србију ставе у изолацију у центру Балкана.

Демонстрација моћи под маском "хуманитарних интервенција", постаје саставни део постхладноратовског периода. САД као „глобални полицајац“ користе свој положај да „у било ком страном сукобу идентификују силе добра и силе зла и да се сврстају са првима“ (С. Хантингтон, 2000:321) водећи се искључиво личним интересима.

„Дана 24. марта 1999. године није изведена „војна интервенција на СРЈ (...) Тада је почела оружана агресија НАТО, без одлуке Савета безбедности УН, уз кршење Повеље ОУН, Завршног акта ОЕБС-а из Хелсинкија и основних принципа међународних односа.“ (З. Аврамовић, 2014:6) Фалсификовањем „случаја Рачак“ (о чему сведочи шеф финског форензичког тима Хелен Ранта) и представљањем лажних бројки интерно расељених Албанаца, нашли су повод за агресију. Да је говор о „хуманитарној катастрофи“ Шиптара на Косову био само формални разлог за агресију, сведоче и речи Малден Олбрајт које је поводом тога рекла „да није било спорно да ли ће агресија НАТО-а на Савезну Републику Југославију бити предузета већ да је само тражен повољан тренутак за то“ (С. Б. Шушић, 2004:256-257).

„Агресија на СР Југославију изведена је у намери да се изврши потпуна „балканизација“ простора претходне СФРЈ и да се са солидне стратегијске основе, успостављене на Косову и Метохији (и на осталим војно запоседнутим деловима Балкана) крене у обрачун са много већим потенцијалним ривалима.“ (С. Б. Шушић, 2004:214) Такође, војна окупација КиМ и „комадање државе у корист националних мањина“ (З. Аврамовић, 2014:24) процес је на ком од 1999. године напорно ради „међународна заједница са њеним изаслаником Мартијем Ахтисаријем да (...) створи нову, другу албанску државу на простору Косова и Метохије.“ (исто, 25)

Како бисмо указали на осветничке мотиве агресора, навешћемо тачке тј. мете погођене током 78 дана агресије, али пре тога важно је да истакнемо једно од десет златних правила о вођењу праведног рата у ком се наводи да се рат може водити само зарад поправљања погрешног понашања, а никако зарад освете. За 78 дана агресије, око 60 одсто мета били су цивилни објекти: „78 индустријских објеката, 43 објекта енергетике, 115 објеката саобраћајне инфраструктуре, 64 објекта телекомуникације и емисионих система, 19 објеката аграра, шест објеката водоснабдевања, седам објеката грађевинарства, 17 трговинских и занатских објеката, 17 објеката угоститељства и туризма, два објекта банака, два објекта метеоролошких станица и 17 заштићених подручја природе (национални паркови на Копаонику, Фрушкој гори, Шар-планини, Тари...)“ (В. Јовановић, С. Петковић, С. Чикарић, 2012:85-86). НАТО савезници су користили најмодернија оружја и демонистрирали су разорну моћ готово сваког из своје колекције. Током 77 дана ефективног бомбардовања, било је 34 000 полетања, 1100 борбених авиона различитих типова, који су на територију

СР Југославије изручили више од 20 000 тона разне муниције“ (В. Павловић, 2012:13), од тога око 11 тона или 39 000 пројектила са осиромашеним уранијумом. Оно што је занимљиво, око 21 000 пројектила са ОУ су испалили у последњих 10 дана рата, што је око 54 одсто укупне количине. Изнети подаци нам говоре да се циљано делало у правцу девастације Србије у свим сегментима, као и да је извршивши еколошки геноцид коришћеним хемијским отпадом Америка „релаксирала“ своју земљу.

Ханес Хофбауер је у свом делу „Експеримент Косово – повратак колонијализма“ истакао да је једна од последица агресије „протекторација Косова и Метохије (1999) и његово произвођење у НАТО државу (2008) – или „колонијални експеримент“ (Х. Хофбауер, цит. пре.: Љ. Митровић, 2012:88). Даље треба да знамо да „Осим статуса Косова и Метохије, на Западу се преиспитује и статус Војводине и Црне Горе. Америчка ЦИА је разрадила посебан план под кобним називом „Корени“ у којем је као основни циљ означена деструкција Југославије преко губитка Косова, Црне Горе и Војводине. По том плану, ЦИА у сарадњи са немачком тајном службом настоји да издвоји Косово као основни извор сировина за Југославију, путем значајне аутономије, албанске сецесије или потпуне независности, а одвајањем Црне Горе јединог преосталог излаза на Јадранско море и раздвајањем Војводине, житнице и извора других сировина за Југославију, доведе до потпуног слома Југославије као суверене, богате индустријске земље.“ (С. Б. Шушић, 2004:300) Као потврда изнетој тези о Војводини као потенцијалној кризној тачки јесте изјава првог министра Мађарске, Јожефа Антала који је „поздравио Брионски споразум из јула 1991. опоменувши Србију да не може рачунати на своју покрајину Војводину. Алутирајући на Тријанонски уговор из 1920. године, он је објавио: „Ми смо Војводину дали Југославији. Ако Југославије више нема, онда је морамо вратити себи.“ (С. Вудворд, 1997:216)

Процес балканизације највидљивије је реализован изнетим методама од којих је агресија на СРЈ својим деловањем оставила најпогубније последице које ће „цепати“ национално биће деценијама.

Закључак

Последице експериментисања страног фактора у лабораторији званој Балкан видљиве су и осетне. Резултати деловања балканизације, по речима професора Миломира Степића и Љубише Деспотовића су „редукован, фрагментиран и државно-територијално необједињен простор; недефинисане, флуидне, зоналне и разуђене границе некомпактног националног простора; нарушен квалитет међународног, државног и геополитичког положаја; ратовима и злочинима демографски десеткована национална популација, у сталном повлачењу и узмицању са етничких територија (тзв. пражњење територија); економски неразвијен, нејединствен и привредно неповезан национални простор који производи финансијску немоћ и зависан полупериферни техничко-технолошки положај; традиционални и нови суседи, агресивних државно-

територијалних и националних аспирација; експанзионистички настројени ванбалкански и регионални фактори трајно усмерени ка овом простору.“ (цит. пре. Љ. Деспотовић, 2012:132-133) Дакле, ради се о једном комплексном процесу, који је својом деструктивном природом оставио неизбрисив траг на овим просторима. Извршена је територијална, политичка, економска, привредна и културолошка девастација, те треба посветити више научне пажње овом феномену зарад буђења националне свести и рационалног поимања стварности и истине.

Литература:

1. Avramović, Z., *Demokratija i bombardovanje*, Catena Mundi, Beograd, 2014;
2. Vudvord, S., *Balkanska tragedija – kaos i raspad posle Hladnog rata*, Filip Višnjić, Beograd, 1997.;
3. Vidojević, Z., *Globalizacija nasilja i agresija na SR Jugoslaviju*, Zbornik Matice Srpske za društvene nauke, Novi Sad, 2000, str., 101-133;
4. Gajić, A., *U vrtlogu tranzicije: Srbija u savremenom svetu (2005-2015)*, Institut za evropske studije, Beograd, 2015;
5. Gajić, A., *Između evroatlantizma i evroazijstva-položaj savremene Srbije*, Kultura polisa (Posebno izdanje), Novi Sad, 2015. str., 1-17.;
6. Despotović, Lj., *Geopolitika destrukcije, Kairos*, Sremski Karlovci, 2015;
7. Despotović, Lj., *Srpska geopolitička paradigma, Kairos*, Sremski Karlovci, 2012;
8. Despotović, Lj., Drobac, M., *Geopolitika i terorizam u vremenu globalizacije*, StylosArt, Novi Sad, 2008;
9. Despotović, Lj., *Geopolitika identiteta*, DN Logos, Bačka Palanka, Kultura polisa, Novi Sad, 2011;
10. Despotović, Lj., *Konstrukcija i dekonstrukcija identiteta*, Fakultet za evropske pravno-političke studije, Novi Sad, 2014;
11. Despotović, Lj., *Globalizacija i geopolitika identiteta, Kairos*, Sremski Karlovci, 2017.;
12. Jovanović, B., Petković, S., Čikarić, S., *Zločin u ratu genocid u miru*, Službeni glasnik, Beograd, 2012.;
13. Kilibarda, Z., *Osnove geopolitike*, Službeni glasnik, Beograd, 2008;
14. Mitrović, Lj., *U vrtlogu tranzicije: Srbija u kontekstu globalnih i regionalnih procesa: ogledi iz sociologije razvoja, geokulture i geopolitike*, Filozofski fakultet, Niš, 2012;
15. Mitrović, R., Lj., *Balkan u vrtlogu tranzicije (zaključna razmatranja iz studija geokulture razvoja Balkana i sociologije regionalnih promena)*, Filozofski fakultet, Niš, 2006;
16. Pavlović, V. (priredio), *Ekologija i rat – Izveštaj nezavisnih eksperata o NATO bombardovanju SRJ*, Službeni glasnik, Beograd, 2012.;
17. Todorova, M., *Imaginarni Balkan*, Biblioteka HH vek, Beograd, 2006;
18. Trud, A., *Geopolitika Srbije*, Službeni glasnik, Fakultet bezbednosti, Beograd, 2007;
19. Hantington, S., *Sukob civilizacija, CID*, Podgorica, Romanov, Banja Luka, 2000;
20. Šušić, B., S., *Geopolitički košmar Balkana*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 2004;

BALKANIZATION PROCESS AND AGGRESSION ON YUGOSLAVIA – GEOPOLITICAL ASPECTS

Summary: During its long history, the Balkans, often being presented as a specific geopolitical "cross", has been considered a place of collision of miscellaneous civilizations, a zone of movement in all directions, a battlefield and a place of victories and sufferings. From a geopolitical point of view, it is a very interesting territory, with all the attributes of a strategically significant area. The historical destiny of the people living in this area has been created by the interests of the world's centers of power in accordance with the epoch. Therefore, the goal of this paper is to indicate the sufferings and bloody outbursts of the 20th century, which came as a result of the process of "balkanization" in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. The nineties are prime example of unequivocally controlled conflicts, secessionism, the creation of synthetic nations and new states, myths and "humanitarian" interventions. We will try to create a picture of both regional and non-regional interest, by defining the basic concepts, analyzing the Balkans from a geopolitical point of view, presenting the previously used methods in the process of "balkanization" and ,finally, by locating the desired goals.

Key words: Geopolitics, Balkans, balkanization, Yugoslavia, Serbia, aggression